

Nr 202.

Av herr **Wagnsson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri m. m.

Genom proposition nr 159 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag om ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri. Förslaget innebär dels att den som vid förande av motorfordon befinnes ha haft en alkoholkoncentration i blodet av 1.5 promille eller därutöver utan vidare anses vara så påverkad av starka drycker, att han icke kunnat på ett betryggande sätt föra fordonet, och därmed hemfallen till straff för rattfylleri, dels att den som icke kan överbevisas om rattfylleri men som har en blodalkoholhalt uppgående till 0.8 men ej till 1.5 promille det till trots skulle straffas men efter en lindrigare straffskala.

De gränsdragningar, som sålunda skett, äga icke stöd av den vetenskapliga forskningen. Vid fysiologiska experiment, som måhända i svårighetsgrad överskridit men eljest så långt möjligt efterliknat förhållandena vid bilföring, har man kunnat iaktta en prestationsförsämring på 40 procent redan vid en blodalkoholhalt av 0.3 promille. Vid under den danske nobelpristagaren Kroghs ledning verkställda undersökningar, som omfattade ett för hittillsvarande försök av detta slag ovanligt stort antal försökspersoner — 62 stycken — och där den uppnådda högsta alkoholhalten för de olika försökspersonerna växlade mellan 0.4 och 0.8 promille och i genomsnitt utgjorde 0.5 promille, försämrades samtliga 62 åtminstone vid något av de fyra proven.

Att denna försämring inte bara kan iakttas i laboratoriet utan också har praktisk betydelse vid bilistens färder på gator och vägar ådagaläggas av vissa amerikanska undersökningar (jfr betänkandet sid. 63). Det visade sig vid dessa att en person, som har 1.5 promille eller mer i blodet, genomsnittligt löpte 55 gånger så stor risk som den nyktra att råka ut för kroppsskada, som krävde sjukhusvård. I området mellan 1.0 och 1.4 promille var risken 13 gånger så stor som normalt. Mellan 0.5 och 0.9 var riskstegringen uppenbarligen icke lika stor, men risken synes dock i genomsnitt ha varit 3 gånger den normala.

Mot bakgrunden av dessa rön synes det icke tillrådligt att sätta gränsen i första momentet andra stycket så högt som till 1.5 promille. Då personer, som haft en blodalkoholhalt mellan 1.0 och 1.4 promille, uppvisat en 15-faldig risk vid jämförelse med de nyktra, synes det icke kunna försvaras att sätta nämnda gräns högre än vid 1.0 promille.

Ännu angelägnare synes det emellertid vara, att gränsen för det lindrigare brottet skjutes nedåt. Även om det på grundval av vetenskapens hittills gjorda iakttagelser icke är möjligt att påstå, att alla förare som ha 0.5 promille

i blodet öka trafikrisken, så är detta emellertid uppenbarligen fallet med så många av dem, att samhället icke beredes tillräcklig trygghet om denna gräns sättes så högt som till 0.8 promille.

Att de i propositionen förordade gränserna icke äro på ett betryggande sätt valda, framgår också vid en jämförelse med de alkoholmängder, som erfordras för att vid förtäring under gängse former uppnå de i propositionen och de här förordade gränserna. De av utredningsmannen och propositionen efter Widmark återgivna siffrorna äro därvid ganska missvisande. Enligt de danska försöken, som torde äga större beviskraft, då de avse ett större antal försökspersoner än de som förekommit vid de Widmarkska undersökningarna, uppnåddes resultat, som visa, att de i propositionen (sid. 39) med rätta som förkastliga — och det torde kunna antagas att förkastelse domen icke endast avser det fall att förtäringen sker på fastande mage utan redan om det enligt gängse sedvänjor sker i samband med måltid — betecknade kvantiteterna ingalunda leda till en blodalkoholkoncentration av 0.8 promille utan endast 0.6 promille. Sker förtäringen icke som vid dessa försök på fastande mage utan i samband med intagande av måltid torde koncentrationen sjunka under 0.5 promille.

Här angivna synpunkter ha närmare utvecklats i det yttrande över utredningsmannens förslag, som avgivits av Centralförbundet för nykterhetsundervisning och som i utdrag bilägges. Detta yttrande tar visserligen närmast sikte på den av utredningsmannen förordade gränsen 1.0 promille, men vad i yttrandet säges har viss giltighet även ifråga om den i propositionen föreslagna gränsen 0.8 promille. Centralförbundets synpunkter synas vara så mycket mer förtjänta av beaktande, som dess yttrande undertecknats av professor Göran Liljestrand, vilken torde vara vårt lands främste sakkunnige ifråga om alkoholens fysiologiska och farmakologiska egenskaper.

Med stöd av vad sålunda anförts få vi därför hemställa,

att riksdagen måtte besluta att med den ändring bifalla det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 5 §§ lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon och förslaget till förordning om ändrad lydelse av 21 § 1 mom. och 28 § motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 536)

1) att i 1 § 1 mom. andra stycket av nämnda lag gränsen 1.5 promille utbytes mot 1 promille,

2) att i 2 mom. av samma paragraf gränserna 0.8 och 1.5 utbytas mot 0.5 och 1 promille,

3) att i 21 § sjätte stycket av förordningen gränsen 0.8 promille utbytes mot 0.5 promille.

Ruben Wagnsson.

A. J. Bärj.

Albert Forslund.

Edwin Berling.

J. Sandén.

Bilaga.

Till Konungen.

Genom skrivelse den 16 juli 1940 har Centralförbundet för nykterhetsundervisning beretts tillfälle att avgiva yttrande över ett av särskild utredningsman framlagt förslag till ändrad lagstiftning angående s. k. rattfylleri.

I anledning härav får Centralförbundet anföra följande.

Till en början synes mot utredningen kunna riktas den erinringen, att redogörelsen för den vetenskapliga bakgrunden för den ifrågasatta lagstiftningen i några hänseenden är missvisande, i andra hänseenden icke tillräckligt utförlig. Det är i detta sammanhang två spörsmål, som äro av betydelse. Det ena avser sambandet mellan förtärd alkoholmängd och den uppnådda blodalkoholhalten, det andra sambandet mellan blodalkoholhalt och olika funktionsrubbingar.

I förstnämnda hänseende är det klarlagt, att blodalkoholhalten växlar, utom med den förtärda alkoholmängden, med dryckens alkoholstyrka och extrakt rikedom, med förtäringens fördelning i tiden och med magsäckens fyllnadsgrad. Den växlar emellertid också med den förtärandes kropps-konstitution. Kroppsvikt och fettansats utöva sålunda inflytande liksom vissa andra tills vidare icke närmare klarlagda konstitutionella särdrag.

De vetenskapliga experiment, som hittills verkställts, ha huvudsakligen hänfört sig till *förtäring på fastande mage av extraktfria eller extraktfattiga spritdrycker*. Den tabell, som återgives i betänkandet (sid. 59), är kalkylerad från sådana utgångspunkter. Den synes dock redan för detta falls vidkommande ge något för höga tal. Vid den mest omfattande av de för Centralförbundet kända undersökningarna på området, de ävenledes av utredningsmannen omnämnda danska undersökningarna av Bahnsen och Vedel-Petersen, voro sålunda de högsta alkoholhalter, som uppnåddes, icke oväsentligt lägre än motsvarande tal i tabellen. För en man på 70 kilogram som förtärde spritdrycker, i mängd motsvarande 10.5 centiliter 40-procentigt brännvin, nåddes sålunda genomsnittligt endast en högsta blodalkoholhalt av 0.5 promille. Det i utredningsmannens tabell angivna talet är 0.7 promille.

Den som mot bakgrund av sina erfarenheter om olika alkoholmängders verkningar söker använda denna tabell för att finna motsvarande blodalkoholhalt ledes sålunda redan av detta skäl i någon mån vilse. Viktigare är emellertid, att det allmänna omdömet om farligheten eller ofarligheten av vissa alkoholmängder torde vara grundat på verkningarna av en förtäring, som sker i samband med måltid.

Såsom redan nämnts äro de blodalkoholhalter, som uppnås vid förtäring i samband med måltid, tyvärr endast bristfälligt undersökta. Enligt Centralförbundets mening bör detta samband noggrannare fastställas, vilket torde kunna ske till obetydlig kostnad och utan nämnvärd tidsutdräkt. Intill dess sådana undersökningar verkställts, torde man böra utgå från att de alkoholmängder, som äro erforderliga för att vid förtäring enligt gängse sedvänjor av spritdrycker, vin och maldrycker i samband med måltid uppnå en viss blodalkoholhalt, äro dubbelt eller mer än dubbelt så stora som de i tabellen angivna.

Att fixera blodalkoholhaltgränsen vid 1 promille betyder således icke att den i praktiken för en man av 70 kilograms kroppsvikt sättes vid 15 centiliter brännvin utan sannolikt ovanför 30 centiliter.

Även utanför nykterhetsrörelsen torde det finnas ett mycket stort antal medborgare, som äro övertygade om att ingen, även om det sker i samband

med måltid, kan förtära en alkoholkvantitet av denna storleksordning utan nedsättning av sin förmåga att föra bil. Den vetenskapliga forskning, som inriktats på frågan om de reaktionsrubbnings, som uppträda vid olika grader av alkoholpåverkan, är också enig om att vissa sådana rubbningar kunna iakttagas redan vid blodalkoholhalter, som väsentligt underskrida 1 promille. Denna påverkan är visserligen underkastad avsevärda individuella växlingar. Några funktioner äro emellertid så sårbara, att de vid 1 promille äro påverkade även hos de mest motståndskraftiga.

Huruvida de funktionsarter, som tagas i anspråk vid förändret av motorfordon, äro lika sårbara kan endast avgöras på statistisk väg. Sådana undersökningar ha visserligen icke gjorts i Sverige, men i Amerika vunna resultat torde vara belysande även för vårt land. Det har vid dessa undersökningar fastställts, att risken för kroppsskada, som påkallar sjukhusvård, inom det område, som avses i tredje stycket i utredningsmannens förslag till lydelse av § 1, d. v. s. området mellan 1.0 och 1.5 promille, är stegrad till det 13-faldiga. Detta är visserligen ett statistiskt genomsnitt och det är teoretiskt möjligt, att inom materialet föreligger så stor dispersion, att inom en stor grupp av bilförare kunna finnas enstaka personer som vid en blodalkoholhalt av 1 promille visserligen, efter vad i det föregående sagts, äro påverkade, men påverkade i så obetydlig grad, att de även i överraskande och oväntade lägen med därav stegrade krav på sinnesnärvaro och rådgighet visa oförändrad körskicklighet. Därest sådana överhuvud förekomma är emellertid deras antal så försvinnande, att den grupp, som utredningsmannen avsett med tredje stycket, praktiskt taget är utan motsvarighet i verkligheten.

Detta jävas icke av den omständigheten, att det s. k. kliniska provet i vissa fall givit negativt resultat även vid blodalkoholhalter över 1 promille. Detta prov är nämligen behäftat med avgörande brister. Undersökaren har sällan tillfälle att fastställa det för den undersökte vanliga reaktionssätt, från vilket den eventuella avvikelser sker. Proven äro icke kvantitativa utan inriktade på vaga allmänomdömen. De bli därför, som framhållits i en artikel i *bilagda nummer av tidskriften Tirfing (1940: nr 4)* i hög grad bestämda av undersökarens personliga ekvation, d. v. s. graden av hans övning i undersökningar av detta slag och de fordringar, stränga eller mindre stränga, som han uppställer. Där förutsättningarna äro gynnsamma, där bland annat långvarig övning föreligger ger emellertid också det kliniska provet i regel positivt utslag vid blodalkoholhalter, som väsentligt understiga 1 promille.

För Centralförbundet är det uppenbart, att lagstiftningen icke kan taga avgörande hänsyn till de enstaka personer, som vid 1 promille till äventyrs uppvisa oförändrad körskicklighet. Förbundet är därmed inne på frågan om avvägningen av samhällets intresse att minska de förluster av människoliv och material, som vållats av onykterheten vid ratten, mot enskilda medborgares krav på att icke utsättas för andra intrång i sina alkoholvanor än sådana, som framstå som oundgängliga. Detta spörsmål ter sig till en början något olika, om det bedömes från yrkeschaufförens eller från privatbilistens synvinkel. Yrkeschauffören blir genom straffbestämmelsen praktiskt taget avstängd från ett alkoholbruk, som överskrider den av lagen som riskfylld betecknade mängden, privatbilisten har däremot full frihet att vid varje tidpunkt välja mellan spriten och ratten. Också riskproblemet ter sig i de båda fallen olika. Yrkeschaufförens större körvana gör antagligen riskstegringen mindre än privatbilistens vid samma blodalkoholhalt. Detta uppväges emellertid i viss mån av att den tid, han tillbringa vid ratten, är längre och att risken \rightarrow exempelvis när det gäller en busschaufför — är av större storleksordning. Med hänsyn härtill synes det icke kunna ifrågakomma att göra större

eftergifter gentemot yrkeschaufförer än privatbilister. Den som icke vill underkasta sig de inskränkingar i alkoholvanorna, som kunna betingas av trafik-säkerhetskravet, bör uppenbarligen välja ett annat näringsfång än yrkeschaufförens.

Vid den för olika grupper av chaufförer enhetliga avvägningen av kravet på att inte underkastas intrång i sina alkoholvanor mot samhällets krav på minskning i olycksfallen, synes det senare böra ges ett avgjort företräde. Det kan således näppeligen komma ifråga att begränsa ingreppet till blodalkoholhalter, vid vilka det kan påvisas, att exempelvis hälften eller mer än hälften visa nedsatt körskicklighet. Rent principiellt synes gränsen böra dragas så, att man kan antaga, att personer, som icke uppnå denna gräns, endast i ett fåtal fall visa minskad körskicklighet.

Det kan ifrågasättas, huruvida ens den norska gränsen, 0.5 promille, motsvarar detta anspråk. Vid förtäring i samband med måltid torde sålunda en man av genomsnittlig kroppsvikt näppeligen överskrida denna gräns, även om han konsumerar hela den medgivna restauranransonen, 15 centiliter, och denna mängd torde icke lämna körskickligheten helt orubbad. Den statistiska erfarenheten antyder likväl, att denna gräns innebär ett avgjort framsteg framför den av utredningsmannen förordade 1 promille.

Till denna slutsats synes också ett betydande antal av dem, som yttrat sig i förevarande ärende, ha kommit. Andra ha emellertid tvekat med hänsyn till förmenta svårigheter att vinna den allmänna opinionens stöd för en sådan gränsdragnin eller till ogynnsamma återverkningar ifråga om möjligheten att genomföra lagbestämmelser eller på rättstillståndet i dess helhet. Centralförbundet finner den starka anslutning, som kravet på en låg gräns synes äga inom den upplysta opinionen, giva stöd för en mindre pessimistisk uppfattning om möjligheten att vinna den allmänna opinionen för den lägre gränsen, än den utredningsmannen synes ha hyst. För att bedöma möjligheterna att i nödig omfattning upprätthålla lagen och dess återverkningar på rättstillståndet i övrigt, hade det varit av stort värde att få en ingående redogörelse icke blott för den norska lagens tillkomst utan också för dess hittillsvarande verkningar. Någon sådan redogörelse inrymmer icke i betänkandet, och Centralförbundet finner det önskvärt, att en sådan förebringas, innan ärendet förelägges riksdagen. Av de till omfånget begränsade uppgifter, som för närvarande föreligga från Norge, vill det emellertid synas, som om lagen verkat övervägande gynnsamt. Även om läget, som utredningsmannen synes mena, med hänsyn till alkoholsedernas större utbredning i Sverige och den svenska alkoholbrukarens utpräglade känslighet för ingrepp är något ogynnsammare, torde olikheten näppeligen vara av sådan storleksordning, att vad som synes ha krönt med framgång i Norge skulle behöva misslyckas i Sverige. Det bör dessutom observeras, att Norge icke blott satt gränsen vid 0.5 promille utan bibehåller frihetsstraffet som normalstraff ända ned till denna gräns. Finner sig den svenska lagstiftaren icke kunna gå så långt som den norska, bör enligt Centralförbundets mening avvikelser snarare bestå däri, att straffet differentieras och göres lindrigt för lägre blodkoncentrationer, än att straffets stränghet bevaras, medan straffbarhetsgränsen samtidigt sättes till en högre koncentration än som sakligt kan anses välgrundat.

Centralförbundet hävdar denna ståndpunkt så mycket bestämdare, som det på starka skäl kan befaras, att en alkoholgräns på 1 promille snabbt kommer att få en dubbel tolkning: att högre blodalkoholhalter visserligen äro förbjudna men att lägre däremot icke möta någon erinran. På åtskilliga håll har denna tanke direkt kommit till uttryck vid dryftandet av det nu föreliggande lagförslaget, i något yttrande har till och med föreslagits, att körkortsinnehavare skall tillhandahållas en tabell, i vilken han kan avläsa, vilka mängder

som äro tillättna. Även om någon officiell tabell av det slaget näppeligen kan väntas bli utgiven, torde säkerligen den enskilda företagsamheten komma att ställa dylika tabeller till den bilåkande allmänhetens förfogande. Följden av detta föreställningssätt, välbekant från andra ransoneringsområden, blir en stegrad förekomst gentemot nu av förare med en alkoholhalt i blodet något understigande 1 promille. Denna nackdel, till vilken bör läggas nackdelen av minskade möjligheter att vinna resonans för kravet på avstående från varje alkoholförtäring vid bilföring, är emellertid större än den fördel, som kan ligga i den stegrade möjligheten att utdöma straff, där blodalkoholhalten överstiger 1 promille.

Centralförbundet får därför förorda, att den undre gränsen för eventuella legalpresumtioner sättes vid 0.5 promille. Vid jämförelse härmed finner förbundet det vara av underordnad vikt, huruvida man, som utredningsmannen förordar, uppställer två sådana presumtioner med olika straffskalor eller begränsar sig till en.

Beträffande huvudregelns avfattning får Centralförbundet till en början hemställa, att den fördelning av bevisbördan, som ligger i den nuvarande bestämmelsens »kan antagas», bibehålles i den blivande lagtexten. Mot den föreslagna texten kan därjämte göras den erinringen, att den icke fastställer den norm, med vilken den under alkoholpåverkan föreliggande körskickligheten skall jämföras. Enligt Centralförbundets mening är det principiellt riktigt att göra en jämförelse med den körskicklighet, föraren skulle äga, därest ingen alkoholpåverkan föreläge men omständigheterna i övrigt vore helt oförändrade. Därest förenämnda båda önskemål tillgodoses, torde huvudregeln kunna erhålla ungefär följande lydelse: »Den som förer automobil, — — —, oaktat han är så påverkad av starka drycker, att det skäligen kan antagas, att hans förmåga att på betryggande sätt föra fordonet därigenom blivit nedsatt, straffas — — —.»

Centralförbundet finner det vidare böra övervägas, huruvida icke strängare straff bör stadgas vid upprepning, ävensom för det fall, att svårare skada följt.

Slutligen vill Centralförbundet framhålla, att det såväl ur individualpreventiva som allmänpreventiva synpunkter är av vikt, att körkortsindragning vid upprepat rattfylleri i regel sker för alltid.

Med stöd av vad sålunda anförts, får Centralförbundet därför hemställa:

1) att utredningen, innan ärendet förelägges riksdagen, kompletteras genom undersökning av de blodalkoholhalter, som uppnås vid förtäring enligt gängse sedvänjor i samband med måltid,

2) att utredningen likaledes fullständigas i avseende å erfarenheterna av motsvarande lagstiftning i Norge,

3) att det, därest de rön, som vinnas vid undersökningar jämlikt 1) och 2), bekräfta vad som för närvarande framstår som sannolikt, i den nya lagtexten måtte stadgas straff för den, som för motorfordon med en blodalkoholhalt överstigande 0.5 promille,

4) att brottsrekvisitet i den blivande lagtextens huvudbestämmelse måtte erhålla sådan avfattning, att dels bestämmelsen vinner tillämpning, så snart vederbörandes körskicklighet till följd av alkoholförtäring blivit mindre än den eljest skulle varit, dels att den nuvarande fördelningen av bevisbördan bibehålles,

5) att straffskärpning införes vid upprepat rattfylleri och rattfylleri, som åtföljts av svårare skada,

6) att reglerna om indragning av körkort vid upprepat rattfylleri skärpas.

Underdånigst

för Centralförbundet för nykterhetsundervisning

G. Liljestränd.

/ Aug. Ljunggren.